[2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1147

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ

(2018 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7314)

ਜੁਲਾਈ 30, 2018

[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦੂ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1996:

ਧਾਰਾ 34(5) - ਕੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ- ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਮ ਅਸੁਵਿਧਾ ਜਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 34 (5) ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ- ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਣਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ-ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਦਫਨਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ।

ਫ਼ੈਸਲੇ/ਆਦੇਸ਼:

ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 1.1 ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1996 ਦੀ ਧਾਰਾ 34 (5) ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਣਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 34 (5) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਦਫਨਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 20 ਅਤੇ 22] [1163-F-G; 1165-A-B]

1147

XXXXXX

1.2 ਸੁਵਿਧਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਮ ਅਸੁਵਿਧਾ ਜਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 19] [1163-E]

1.3 ਧਾਰਾ 34 (1) ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਅਤੇ 3 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਵੀ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ

ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 23] [1165-D-E]

1.4 ਧਾਰਾ 29ਏ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜੇ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਸੋਧ ਐਕਟ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਮਿਆਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। [ਪੈਰਾ 24] [1166-D-E]

1.5 ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਧਾਰਾ 34 (6) ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਨੋਟਿਸ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰਵ ਤਾਰੀਖ ਧਾਰਾ 34 (6) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਉਹੀ ਨਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। [ਪੈਰਾ 25] [1166-F-G]

XXXXXX

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ 1149

1.6 ਹਰੇਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦੀ

ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 34 (3) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਮਿਆਦ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਅਦਾਲਤ ਉਕਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਵਪਾਰਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਅਪੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ 2015 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 13 (6) ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 27][1168-ਬੀ-ਸੀ]

1.7 ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਵਪਾਰਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਅਪੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਐਕਟ, 2015 ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 10 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਅਪੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। [ਪੈਰਾ 28] [1168-ਡੀ, ਈ]

ਕੈਲਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਨਨਹਕੂ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2005) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 480: [2005] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 289;** ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼ ਬਨਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬੈਂਕ **(2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 33: [2002] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1167;** ਸਲੇਮ ਐਡਵੋਕੇਟ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2005) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 344: [2005] 1 ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 929;** ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਹਿਲੀ ਮਲਟੀਪਰਪਜ਼ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ **(2015) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 20;** ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਡਾਕਟਰ) ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਨਾਥ ਚਤੁਰਵੇਦੀ **(2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 635: [2002] 1 ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469;** ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਸ. ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰਨ **(2013) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 594;** ਬਿਖਰਾਜ ਜੈਪੁਰੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **[1962] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 880** – ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਬਿਹਾਰੀ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1984) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 627: [1984] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 309** – ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

2. ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 17] [1161-H; 1162-A]

ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਮੈਕਸਵੈਲ 10 ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ ਪੰਨਾ 376 – ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

<u>ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ</u>

[2005] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 289	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2002] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1167	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 11
[2005] ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 929	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 13
(2015) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 20	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
[2002] ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
(2013) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 594	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 18
[1962] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 880	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 19
[1984] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 309	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 21

<u>XXXXXX</u>

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ- 2018 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7314

2016 ਦੇ ਲੈਟਰਜ਼ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1841 ਵਿੱਚ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 28.10.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਨਾਗੇਂਦਰ ਰਾਏ, ਪਰਾਗ ਪੀ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪਰਜੀਤਾ ਸੂਦ, ਜਯੰਤ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਕੇ ਸਿੰਘ, ਰਾਜੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਚੌਧਰੀ, ਸੁਵੇਨੀ ਭਗਤ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਿਸ਼ਿਕਾ ਬਾਜਪਾਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਆਰ. ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ. 1. ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ (Leave Granted)

2. ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸਵਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1996 ਦੀ ਧਾਰਾ 34 (5), ਜੋ ਕਿ 2016 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਐਕਟ 3 (23 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਤੋਂ) ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਹੈ।

3. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਇੱਕ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ 24.05.2015 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। 06.01.2016 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 05.04.2016 ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 18.07.2016 ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 34 (5) ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਂਝਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਸੀ ਜੋ ਉਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ।

XXXXXX

4. ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਲੇ ਜੱਜ ਨੇ 06.09.2016 ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਸੀ, **ਕੈਲਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਨਨਹਕੂ ਅਤੇ ਹੋਰ**, (2005) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 480 ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਲੈਟਰਜ਼ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ 'ਚ 28.10.2016 ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1908 ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ 120 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਲੇ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਗੇਂਦਰ ਰਾਏ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੈਟਰਜ਼ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

6. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਾਗ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 (5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (6) ਦੀ ਸਮਾਂ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਧਾਰਾ 34 (5) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਨਤੀਜਾ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 34 (3) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 2015 ਦੀ ਸੋਧ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਾਰਾ 34 (5) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਨੋਟ ਹੈ।

XXXXXX

7. ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"34. ਆਰਬਿਟਰਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ –

xxx xxx xxx

(5) ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਲੋੜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(6) ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

8. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਸਿਰਫ ਬਾਅਦ" ਅਤੇ "ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ" ਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ "ਹੋਣਗੇ" ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।

9. 246ਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

“3. ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1996 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਕਟ") ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ UNCITRAL ਮਾਡਲ ਕਾਨੂੰਨ, 1985 ਅਤੇ UNCITRAL ਸਮਝੌਤਾ ਨਿਯਮ, 1980 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਟ ਹੁਣ ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅਕਸਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਭਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਉੱਚ ਲਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ; ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲਗੀ ਦੀਆਂ ਲਾਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ

ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਫਸਣ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

XXXXXX

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 1153

ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਰੰਤ ਵਿਕਲਪਕ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਕਸਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

4. ਇਸ ਲਈ ਆਰਬਿਟਰਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਬਦਲਾਵਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸੋਧਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਉਕਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਕਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

xxx xxx xxx

25. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਅਤੇ 48 ਅਧੀਨ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ 48 (4) ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 48 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 48 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਰਾ 34 (3) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਫੋਰਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਨਾ ਕਿ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ....."

10. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਧਾਰਾ 34 (5) ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇ ਧਾਰਾ 34 (6) ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

XXXXXX

11. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫ਼ੈਸਲੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ **ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼ ਬਨਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬੈਂਕ**, (2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 33 ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) (ਏ) ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ "30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ

ਹੈ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1996 ਦੀ ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“8. ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“4. ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇ, ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ)

XXXXXX

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 1155

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਲੋੜੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜੇ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਦੰਡਾਤਮਕ ਨਤੀਜੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਮਿਆਦ "15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ", ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ 45 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ "ਇੱਛਾ" ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਠੋਸ ਅਧਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੋਰਮ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੋਰਮ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) (ਏ) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਘਾਤਕ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:

"11. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 13 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਮਾਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੀਨਲ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 45 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

12. **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਕੀ 2002 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅੱਠਵੇਂ ਨਿਯਮ 1 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 26 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"26. ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਦਾ ਪਾਠ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"1. ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ। -ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਭੇਜਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ, ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਜੋ ਸੰਮਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 90 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"27. ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ 'ਤੇ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ 90 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੋਹਦੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੇਈਮਾਨ ਬਚਾਓਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਾਹਤ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਨਾ

ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣਾ। ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਜੋ ਨਿਆਂ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਦਫਨਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

xxx xxx xxx

XXXXXX

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 1157

30. ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਯਮ 1 ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ "90 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਅਪਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਮੰਨ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

xxx xxx xxx

35. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਫੈਸਲੇ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਇੱਕ-ਇੱਕ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ। ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬੈਂਕ [(2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 33] ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 13

ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਉਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਤਾ ਨੂੰ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ: (i) ਕਿ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੀਨਲ ਨਤੀਜੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ (ii) ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ 45 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

xxx xxx xxx

46. ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ:

xxx xxx xxx

(iv) ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣਾ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ 'ਤੇ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਯਮ 1 ਆਦੇਸ਼ 8 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੰਡਾਤਮਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ। ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1

ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ।
xxx xxx xxx"

XXXXXX

13. **ਸਲੇਮ ਐਡਵੋਕੇਟ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ** (2005) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 344 ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 20 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"20. ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਵਿੱਚ "ਹੋਵੇਗਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। "ਸ਼ਬਦ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਜੋ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਭਪਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਿਆਂ ਦੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਮਾਲਕਣ। ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗੀ।

14. ਹਾਲਾਂਕਿ **ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਹਿਲੀ ਮਲਟੀਪਰਪਜ਼ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ**, (2015) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 20 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ 04.12.2015 ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਜੇ ਜੇ ਮਰਚੈਂਟ (ਡਾਕਟਰ) ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਨਾਥ ਚਤੁਰਵੇਦੀ** (2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 635 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ। **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ:

"38. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਡਾਕਟਰ) ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਨਾਥ ਚਤੁਰਵੇਦੀ [(2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 635] ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰਾ 14 ਅਤੇ 15 ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਉੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਕੇਸ [(2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 33 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 1159

ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, **ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ** (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ:

"25. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਜੇ ਮਰਚੈਂਟ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਨਾਥ ਚਤੁਰਵੇਦੀ (2002) 6 ਐਸਸੀਸੀ 635] ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਜਾਂ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ।

26. ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਫੈਸਲਾ 2002 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੈਲਾਸ਼ (ਕੈਲਾਸ਼ ਬਨਾਮ ਨਨਹਕੂ, (2005) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 480] ਦਾ ਫੈਸਲਾ 2005 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲਾਸ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

15. **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਥਿਤ ਡਾਕਟਰੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਦੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਖੇਪ

ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ 45 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ। ਦਰਅਸਲ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਅਣਸੋਧੇ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ, ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“23. ਬਕਾਏ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ, ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਣਗੇ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ।

xxx xxx xxx

25. ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ, ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਸਕਣ ਜਿੰਨੀ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਣਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2002 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਵਿਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3-ਏ) ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"30. .....

13. (3-ਏ) ਹਰੇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਲਤਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫੋਰਮ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ)

31. ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫੋਰਮ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 15 ਦਿਨ ਹੋਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) (ਏ) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 45 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ **ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

17. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਅੱਠਵਾਂ ਨਿਯਮ 1, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਇੱਕ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ

ਨਾਲ **ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਪੈਰਾ 38 ਜੋ ਕੁਝ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ **ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪੈਰਾ 38 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) (ਏ) ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) **ਟਾਪਲਾਈਨ ਸ਼ੂਜ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਅਰਥਾਤ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੀਨਲ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। **ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪੈਰਾ 38 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਅੱਠਵਾਂ ਨਿਯਮ 1, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। **ਜੇ.ਜੇ. ਮਰਚੈਂਟ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪੈਰਾ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਅੱਠਵਾਂ ਨਿਯਮ 1, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਤਫਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਆਦੇਸ਼ 8 ਨਿਯਮ 1, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਰਕ ਦੀ **ਸਲੇਮ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

18. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਸ. ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰਨ, (2013) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 594 ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 154 (2) ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"154. ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ –

xxx xxx xxx

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਸਟ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 154 (2) ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਸੀ।

19. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨੇ **ਬਿਖਰਾਜ ਜੈਪੁਰੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ**, (1962) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 880 ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 175 (3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਧਾਰਾ ਨੇ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਮੈਕਸਵੈਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹਵਾਲਾ, 10ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਪੰਨਾ 376 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

XXXXXX

"ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਹਿਦਾਇਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਜੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਲਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਂ ਪਰੇ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਨਾ ਫ਼ਰਮਾਨੀ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਆਮ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਵਾਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਮ ਅਸੁਵਿਧਾ ਜਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਅਜਿਹਾ ਇਰਾਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"[1].

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਕਸਵੈਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੁਵਿਧਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਮ ਅਸੁਵਿਧਾ ਜਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

20. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ

ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। **ਕੈਲਾਸ਼** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

21. ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਦਾ ਕੇਸ ਲਓ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਜਾਂ ਉਕਤ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਾ ਮੰਨਕੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ **ਬਿਹਾਰੀ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ,** (1984) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 627 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

[1]ਬਿਖਰਾਜ ਜੈਪੁਰੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1962) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 880, ਪੈਰਾ 16

XXXXXX

"3. ..... ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਕੇ ਜਨਤਕ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬਚਤ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਖਰਚਾ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੋਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝੇ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਦਾਅਵਾ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੜ ਕੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ
[ਆਰ.ਐਫ. ਨਰੀਮਨ, ਜੇ.] 1165

22. ਧਾਰਾ 80 ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ

ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 34 (5) ਨਾਲ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਣਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 34 (5) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਦਫਨਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

23. ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਲੋੜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ, ਗੈਰ-ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 34 (3) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ 120 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉੱਪਰ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਰਾ 34 ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਇਹ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਧਾਰਾ 34 (1) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"34. ਵਿਚੋਲਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ- (1) ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਲਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸਿਰਫ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਉਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 34 (1) ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਅਤੇ (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ

ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ - ਉਹੀ ਸੋਧ ਐਕਟ ਇਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 29ਏ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"29A. ਆਰਬਿਟਰਲ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ। - (1) ਫੈਸਲਾ ਆਰਬਿਟਰਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਆਖਿਆ- ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਨੋਟਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(2) ਜੇ ਫੈਸਲਾ ਆਰਬਿਟਰਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਰਬਿਟਰਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇੰਨੀ ਵਾਧੂ ਫੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੰਨੀ ਧਿਰਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ.

XXXXXX

(3) ਧਿਰਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(4) ਜੇ ਫੈਸਲਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਵਧਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਬਿਟਰਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਦੇਰੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ (ਆਂ) ਦੀ ਫੀਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

24. ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ, ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 34 (5) ਅਤੇ (6) ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੇ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਸੋਧ ਐਕਟ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਮਿਆਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ।

25. ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨੇ ਫਿਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਧਾਰਾ 34 (6) ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਬ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਨੋਟਿਸ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰਵ ਤਾਰੀਖ ਧਾਰਾ 34 (6) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 34 (6) ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਭਾਵੇਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਉਹੀ ਨਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਅਸਫਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

26. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਟਨਾ[2], ਕੇਰਲ[3], ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼[4], ਦਿੱਲੀ[5], ਅਤੇ ਗੁਹਾਟੀ[6] ਦੀਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 34 (5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਧਾਰਾ 34 (5) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸੇ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 80, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ **ਗਲੋਬਲ ਏਵੀਏਸ਼ਨ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਏਅਰਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ**[7] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ 4 ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਲੇ ਜੱਜ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

"133. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਜੇ ਧਾਰਾ 34 (5) ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਕਸਦ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (ਮੂਲ ਪੱਖ) ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਨਿਯਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤਮ

ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੇ। ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

---

[2] ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਸੰਮਤੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2016 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਜੇਸੀ ਨੰਬਰ 746 ਵਿੱਚ 2016 ਦੇ ਐਲ.ਪੀ.ਏ. ਨੰਬਰ 1841 [28.10.2016 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

[3]ਸ਼ਮੇਸੂਦੀਨ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਫਾਈਨਾਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ, 2016 ਦੇ ਏ.ਆਰ.ਬੀ. ਏ ਨੰਬਰ 49 [16.02.2017 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

[4]ਮਾਧਵ ਹਾਈਟੈਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2016 ਦੇ ਓ.ਐਮ.ਪੀ. (ਐਮ) ਨੰਬਰ 48 [24.08.2017 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

[5] ਮਸ਼ੀਨ ਟੂਲ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਪਲੈਂਡਰ ਬਿਲਡ ਵੈਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2018 ਦੇ ਓ.ਐਮ.ਪੀ. (COMM.) 199-200 [29.05.2018 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

6 ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦੁਰਗਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਟੋਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, 2018 ਦੇ ਏ.ਆਰ.ਬੀ. ਏ ਨੰਬਰ 1 [31.05.2018 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

[7]2017 ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 434 [21.02.2018 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

XXXXXX

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤਾ ਦੀਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਆਏ ਹਨ।[9]

27. ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 34 (3) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਮਿਆਦ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਅਦਾਲਤ ਉਕਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਵਪਾਰਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਅਪੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ 2015 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 13 (6) ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਏਗਾ।

28. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਵਪਾਰਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਅਪੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਐਕਟ, 2015 ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 10 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਅਪੀਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਧਾਰਾ 34 (5) ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਲੇਟਰਜ਼ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਏ ਦੀ ਵਿਕਲਪਕ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।

29. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 34 ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੁਣ ਇਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਲਪਨਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

---

[8]ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰੋਡ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਿਮਪਲੈਕਸ ਗਾਇਤਰੀ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2017 ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 453 [19.04.2018 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

[9]ਸਰੇਈ ਇਨਫਰਾਸਟ੍ਰਕਚਰ ਫਾਈਨਾਂਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕੈਂਡੋਰ ਗੁੜਗਾਓਂ ਦੋ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ 2018 ਦਾ ਏ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 346 [12.07.2018 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ]

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi